

ZAKON O PREKOGRANIČNOJ RAZMJENI ELEKTRIČNE ENERGIJE I PRIRODNOG GASA

I. OSNOVNE ODREDBE

Predmet

Član 1

Ovim zakonom uređuju se uslovi za pristup prenosnim sistemima za prekograničnu razmjenu električne energije i prirodnog gasa (u daljem tekstu: gas) i način obezbjeđenja sigurnosti snabdijevanja gasom i transparentnosti tržišta električne energije i gasa.

Principi razmjene

Član 2

Prekogranična razmjena električne energije i gasa u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorima i ovim zakonom zasniva se na:

- 1) povećanju konkurentnosti tržišta električne energije i gasa dodjelom raspoloživih prekograničnih prenosnih kapaciteta uz primjenu postupaka za utvrđivanje naknade za prekogranične tokove;
- 2) uspostavljanju funkcionalnog i transparentnog veleprodajnog tržišta električne energije i gasa, sa visokim nivoom sigurnosti snabdijevanja;
- 3) primjeni postupaka za usklađivanje pravila za prekograničnu razmjenu;
- 4) usaglašavanju nediskriminatornih pravila za korišćenje sistema za prenos gasa, terminala za tečni prirodni gas (u daljem tekstu: TPG) i skladišnih postrojenja;
- 5) sigurnosti snabdijevanja gasom;
- 6) primjeni kriterijuma za izračunavanje cijena i/ili utvrđivanje metodologija za korišćenje prenosnih sistema, usklađenih na nivou Evropske unije i Energetske zajednice (u daljem tekstu: Zajednica);
- 7) transparentnosti uslova za korišćenje prenosnih sistema, određivanje i dodjelu prekograničnih prenosnih kapaciteta u cilju nesmetane trgovine kapacitetima;
- 8) transparentnosti pravila za balansiranje prenosnih sistema i usaglašavanje na nivou Zajednice.

Primjena drugog zakona

Član 3

Na pitanja prekogranične razmjene električne energije i prirodnog gasa koja nijesu uređena ovim zakonom primjenjuju se odredbe zakona kojim se uređuje način obavljanja energetske djelatnosti.

Značenje izraza

Član 4

Izrazi upotrijebljeni u ovom zakonu imaju sljedeća značenja:

- 1) **dugoročne usluge** su usluge koje operator prenosnog sistema pruža u periodu koji nije kraći od jedne godine;
- 2) **Energetska zajednica** je zajednica osnovana sporazumom kojim je formirana Energetska zajednica;
- 3) **energetski subjekat** je privredno društvo, pravno ili fizičko lice, odnosno preduzetnik koji obavlja energetske djelatnosti;
- 4) **Evropska mreža operatora prenosnog sistema električne energije** (u daljem tekstu: ENTSO-E) je udruženje operatora prenosnog sistema električne energije;

- 5) **Evropska mreža operatora prenosnog sistema gasa** (u daljem tekstu: ENTSOG) je udruženje operatora prenosnog sistema gasa;
- 6) **integritet sistema** je svojstvo sistema, uključujući potrebnu prenosnu infrastrukturu, kojim se tehnički garantuje prenos gasa, održavanjem pritiska i kvaliteta gasa unutar granica koje propisuje operator prenosnog sistema;
- 7) **interkonektor** je prenosni vod ili gasovod koji prelazi granicu između dvije države članice i povezuje njihove prenosne sisteme;
- 8) **kapacitet** je maksimalni dozvoljeni protok gasa izražen u jedinici zapremine po jedinici vremena ili maksimalna dozvoljena električna snaga elementa sistema;
- 9) **kapacitet TPG terminala** je kapacitet za pretvaranje gasa u tečno stanje na TPG terminalu ili unošenje, iznošenje, pružanje pomoćnih usluga, privremeno skladištenje i regasifikaciju TPG-a;
- 10) **kratkoročne usluge** su usluge koje operator prenosnog sistema pruža u periodu do jedne godine;
- 11) **neiskorišćeni kapacitet** je kapacitet koji je korisniku sistema dodijeljen, a koji korisnik nije prijavio do propisanog roka;
- 12) **prijavljivanje kapaciteta** je postupak obavještanja operatora prenosnog sistema od strane korisnika kojem je dodijeljen kapacitet o stvarnom obimu korišćenja dodijeljenog kapaciteta;
- 13) **prekogranični tok** je fizički tok električne energije ili gasa u prenosnom sistemu države članice koji proističe iz aktivnosti proizvođača i potrošača u prenosnim sistemima van te članice;
- 14) **prijavljeni izvoz** je izvoz električne energije ili gasa iz države članice u drugu članicu ili treću državu na osnovu ugovorenog istovremenog uvoza u drugu članicu ili treću državu;
- 15) **prijavljeni tranzit električne energije** je prenos električne energije preko države članice u kojoj se ta energija istovremeno ne proizvodi i ne troši;
- 16) **prijavljeni uvoz** je uvoz električne energije ili gasa u državu članicu iz druge članice ili treće države na osnovu ugovorenog istovremenog izvoza iz druge članice ili treće države;
- 17) **primarno tržište kapaciteta** je tržište na kojem operator prenosnog sistema nudi raspoložive kapacitete;
- 18) **raspoloživi kapacitet** je dio tehničkog kapaciteta koji nije ugovoren i može biti stavljen na raspolaganje korisnicima;
- 19) **regulatorna organizacija** je organizacija države članice nadležna za regulaciju energetske djelatnosti;
- 20) **sekundarno tržište kapaciteta** je tržište na kojem se trguje kapacitetima dodijeljenim na primarnom tržištu;
- 21) **tehnički kapacitet** je maksimalni garantovani kapacitet koji operator prenosnog sistema može ponuditi korisnicima, uzimajući u obzir integritet i operativne zahtjeve prenosnog sistema;
- 22) **ugovoreni kapacitet** je kapacitet koji je operator prenosnog sistema dodijelio korisniku ugovorom;
- 23) **upravljanje zagušenjem** je proces upravljanja zahtjevima za dodjelu kapaciteta radi optimalne i maksimalne upotrebe kapaciteta i pravovremenog identifikovanja potencijalnih tačaka zagušenja;
- 24) **zagušenje u prenosnom sistemu** je stanje u prenosnom sistemu kada obim zahtjeva za kapacitetima prevazilazi kapacitet interkonektora i/ili prenosnog sistema;
- 25) **država članica** je država članica EU ili ugovorna strana Energetske zajednice.

II. USLOVI ZA KORIŠĆENJE PRENOSNOG SISTEMA ZA PREKOGRANIČNU RAZMJENU ELEKTRIČNE ENERGIJE

Uslovi za prekogranični prenos električne energije

Član 5

- (1) Prekogranični prenos električne energije može da obavlja operator prenosnog sistema koji je sertifikovan, ima uspostavljen sistem međunarodne saradnje i obezbjeđuje uslove

za rad u elektroenergetskoj interkonekciji u skladu sa zakonom kojim se uređuju uslovi za obavljanje energetske djelatnosti.

(2) Korisnik prenosnog sistema koji obavlja prekograničnu razmjenu električne energije dužan je da sistem za prekogranični prenos koristi pod uslovima koje utvrdi operator prenosnog sistema.

Potvrđivanje odluke o sertifikaciji operatora prenosnog sistema električne energije

Član 6

(1) Ispunjenost uslova za sertifikaciju utvrđuje i odluku o sertifikaciji operatora prenosnog sistema električne energije donosi Regulatorna agencija za energetiku (u daljem tekstu: Agencija) na način utvrđen zakonom kojim se uređuju uslovi za obavljanje energetske djelatnosti.

(2) Agencija bez odlaganja dostavlja Sekretarijatu Energetske zajednice (u daljem tekstu: Sekretarijat) odluku o sertifikaciji operatora prenosnog sistema električne energije, radi dobijanja mišljenja.

(3) Agencija je dužna da, u skladu sa obavezama preuzetim potvrđenim međunarodnim ugovorom, uzme u obzir mišljenje Sekretarijata.

(4) Ako Sekretarijat ne dostavi mišljenje u roku od dva mjeseca, smatraće se da je saglasan.

(5) Odluka o sertifikaciji operatora prenosnog sistema postaje konačna u roku od dva mjeseca od dana dobijanja mišljenja Sekretarijata.

(6) Operator prenosnog sistema i energetske subjekti koji obavljaju djelatnost proizvodnje i/ili snabdijevanja električnom energijom dužni su da, na zahtjev Sekretarijata i/ili regulatornih organizacija država članica, bez odlaganja dostave sve tražene informacije koje su potrebne za davanje mišljenja iz stava 2 ovog člana.

(7) Odluku o sertifikaciji sa mišljenjem Sekretarijata Agencija objavljuje u „Službenom listu Crne Gore“.

(8) Ako odluka o sertifikaciji operatora prenosnog sistema električne energije odstupa od mišljenja Sekretarijata, Agencija sa tom odlukom objavljuje i obrazloženje za odstupanje.

Član 7

(1) Agencija učestvuje u postupku davanja mišljenja na odluku o sertifikaciji operatora prenosnog sistema električne energije druge članice Energetske zajednice.

(2) Agencija može, u bilo kojoj fazi davanja mišljenja iz stava 1 ovog člana, da zatraži potrebne informacije od operatora prenosnog sistema i/ili energetske subjekta koji obavlja djelatnost proizvodnje ili snabdijevanja.

(3) Agencija je dužna da čuva povjerljivost komercijalno osjetljivih informacija do kojih dođe u postupku iz stava 2 ovog člana.

(4) Ako u roku od dva mjeseca od dana dostavljanja odluke iz stava 1 ovog člana ne da mišljenje, Agencija ne može podnijeti prigovor na tu odluku.

Međunarodna saradnja operatora prenosnog sistema električne energije

Član 8

(1) Operator prenosnog sistema električne energije dužan je da saraduje sa drugim operatorima prenosnih sistema u okviru ENTSO-E, u cilju promocije uspostavljanja i omogućavanja funkcionisanja regionalnog tržišta i tržišta električne energije Zajednice, prekogranične trgovine, kao i obezbjeđenja optimalnog upravljanja, koordiniranog rada i odgovarajućeg tehničkog razvoja crnogorskog i evropskog elektroenergetskog sistema.

(2) Operator prenosnog sistema u okviru ENTSO-E učestvuje u donošenju:

1) zajedničkih pravila za koordinirani rad sistema, u redovnim i vanrednim uslovima, uključujući i zajedničku klasifikaciju poremećaja,

2) desetogodišnjeg plana razvoja,

3) godišnjeg programa rada,

4) godišnjeg izvještaja,

5) godišnje ljetnje i zimske procjene adekvatnosti sistema.

(3) Operator prenosnog sistema dužan je da učestvuje u radu ENTSO-E, u skladu sa ciljevima utvrđenim zakonom i strateškim dokumentima iz oblasti energetike.

(4) Operator prenosnog sistema dužan je da postupa u skladu sa aktima iz stava 2 ovog člana.

Pravila za rad prenosnog sistema električne energije u interkonekciji

Član 9

(1) Operator prenosnog sistema električne energije dužan je da obezbijedi rad sistema u interkonekciji u skladu sa posebnim propisima, kojima se uređuje:

- 1) sigurnost i pouzdanost elektroprenosnog sistema,
- 2) priključenje na prenosni sistem,
- 3) pristup treće strane,
- 4) razmjena podataka,
- 5) interoperabilnost,
- 6) operativni postupci u hitnim slučajevima,
- 7) dodjela kapaciteta i pravila o upravljanju zagušenjima,
- 8) trgovina pomoćnim uslugama i uslugama balansiranja sistema,
- 9) transparentnost,
- 10) balansiranje sistema,
- 11) usklađenost struktura cijena za prenos, uključujući i lokacijske signale i pravila o

naknadi između operatora prenosnih sistema i

- 12) energetska efikasnost elektroenergetskih sistema.

(2) Korisnici prenosnog sistema električne energije dužni su da postupaju u skladu sa propisima iz stava 1 ovog člana.

(3) Propise iz stava 1 ovog člana u skladu sa potvrđenim međunarodnim sporazumima, pravilima, uputstvima za rad sistema u interkonekciji ENTSO-E i nadležnih organa Zajednice donosi Ministarstvo.

Regionalna saradnja operatora prenosnog sistema električne energije

Član 10

Operator prenosnog sistema električne energije dužan je da uspostavlja regionalnu saradnju u okviru ENTSO-E i promoviše operativne dogovore na regionalnom nivou u cilju obezbjeđenja optimalnog upravljanja sistemom, razvoja razmjene električne energije, integracije mehanizama balansiranja sistema i obezbjeđenja systemske rezerve, kao i koordinirane dodjele prekograničnih kapaciteta pod jednakim uslovima na tržišnim principima, uzimajući u obzir značaj kratkoročne dodjele prekograničnih kapaciteta u okviru energetskih transakcija (implicitne aukcije).

Međusobne naknade operatora prenosnih sistema električne energije

Član 11

(1) Operator prenosnog sistema ima pravo na naknadu troškova koji su nastali ustupanjem sistema za prekogranične tokove električne energije.

(2) Operator prenosnog sistema dužan je da plati naknadu troškova za korišćenje sistema drugih operatora prenosnih sistema za potrebe domaćih korisnika.

(3) Količina prekograničnih tokova koji su nastali ustupanjem sistema, kao i količina prekograničnih tokova koji su nastali korišćenjem sistema drugih operatora, a potiču i/ili završavaju u sistemu Crne Gore, određuje se na osnovu izmjerenih fizičkih tokova električne energije u određenom vremenskom intervalu.

(4) Naknade iz st. 1 i 2 ovog člana određuju se na osnovu očekivanog višegodišnjeg prosjeka dodatnih troškova koji uključuju tehničke gubitke, investicije u novu infrastrukturu i troškove amortizacije i održavanja postojeće infrastrukture srazmjerno korišćenju za prekogranične tokove, naročito uzimajući u obzir sigurnost snabdijevanja.

(5) Naknade iz st. 1 i 2 ovog člana određuju se na osnovu troškova utvrđenih primjenom standardnih metoda u skladu sa ugovorom iz člana 12 stav 1 ovog zakona.

(6) Naknade iz st. 1 i 2 ovog člana, u postupku određivanja, umanjuju se za koristi od ustupanja sistema za prekogranične tokove električne energije.

Član 12

(1) Međusobna prava i obaveze uključujući način i rokove za obračun naknada iz člana 11 ovog zakona i njihove korekcije utvrđuju se ugovorom koji sa operatorima prenosnih sistema električne energije država članica zaključuje operator prenosnog sistema.

(2) Osnove za učešće operatora prenosnog sistema u postupku zaključivanja ugovora iz stava 1 ovog člana utvrđuje Vlada Crne Gore (u daljem tekstu: Vlada).

Cijene za korišćenje prenosnog sistema električne energije

Član 13

(1) Radi obezbjeđenja uslova za rad prenosnog sistema električne energije u interkonekciji, Agencija je, u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorom, dužna da metodologije koje utvrđuje uskladi sa zajedničkim regulatornim pristupom Zajednice i obezbijedi da cijene za korišćenje prenosnog sistema električne energije:

1) budu zasnovane na potrebi sigurnog rada sistema,

2) odražavaju stvarne troškove, u mjeri u kojoj odgovaraju troškovima efikasnog, strukturno uporedivog operatora prenosnog sistema, i

3) ne zavise od udaljenosti korisnika.

(2) U postupku utvrđivanja cijena korišćenja prenosnog sistema uzimaju se u obzir:

1) troškovi i prihodi ostvareni naknadama iz člana 11 ovog zakona,

2) troškovi i prihodi koji se očekuju u narednom periodu procijenjeni na osnovu ostvarenih u prethodnom periodu.

(3) Prilikom utvrđivanja cijena iz stava 1 ovog člana za proizvođače i krajnje kupce, kao korisnike sistema, uzimaju se u obzir tehnički gubici i zagušenja u prenosnom sistemu, investicije u razvoj infrastrukture, kao i potrebe za obezbjeđenjem jasnih smjernica energetske subjektima na određenom prostoru (lokacijskih signala) na nivou Zajednice.

(4) Utvrđivanje cijena iz stava 1 ovog člana ne utiče na naknade za prijavljene izvoze i uvoze koji su rezultat upravljanja zagušenjem u skladu sa pravilima iz člana 14 ovog zakona.

(5) Dodatne naknade za pojedinačne transakcije za prijavljeni tranzit električne energije nijesu dozvoljene.

Dodjela raspoloživih prenosnih kapaciteta i opšti principi upravljanja zagušenjima

Član 14

(1) Dodjela raspoloživih kapaciteta za prenos električne energije vrši se na osnovu pravila koja donosi operator prenosnog sistema u skladu sa smjernicama o upravljanju i dodjeli raspoloživih prekograničnih prenosnih kapaciteta.

(2) Smjernice iz stava 1 ovog člana utvrđuju se propisom Vlade.

Član 15

(1) Upravljanje zagušenjima u prenosnom sistemu operator prenosnih sistema sprovodi na nediskriminatoran način u skladu sa tržišnim principima, koji obezbjeđuju cijene koje učesnike na tržištu i operatore prenosnih sistema mogu uputiti na preduzimanje odgovarajućih poslovnih aktivnosti (jasne cjenovne signale).

(2) Upravljanje zagušenjima vrši se primjenom redispečiranja, kontratrgovinom i drugim metodama, koje ne ugrožavaju realizaciju ugovorenih transakcija i ne daju prioritet bilo kojoj transakciji.

(3) Izuzetno, ako metode iz stava 2 ovog člana ne mogu obezbijediti realizaciju ugovorenih transakcija, može se vršiti smanjenje njihovog obima.

(4) Smanjenje obima transakcija iz stava 3 ovog člana vrši se na nediskriminatoran način.

(5) Učesnicima na tržištu kojima je dodijeljen prekogranični kapacitet nadoknađuje se svako ograničenje kapaciteta koje nije posljedica dejstva više sile.

Član 16

(1) Operator prenosnog sistema dužan je da stavi na raspolaganje korisnicima maksimalni mogući prenosni kapacitet, uz poštovanje standarda sigurnosti rada sistema.

(2) Učesnici na tržištu dužni su da blagovremeno potvrde korišćenje dodijeljenog kapaciteta operatoru prenosnog sistema.

(3) Operator prenosnog sistema dužan je da:

1) na transparentan i nediskriminatoran način ponovo ponudi prenosni kapacitet čije korišćenje nije potvrđeno u skladu sa stavom 2 ovog člana;

2) zahtjeve za prekograničnim prenosom energije u suprotnim smjerovima kombinuje, u mjeri u kojoj je to tehnički moguće, kako bi kapacitet bio iskorišćen u maksimalnoj mogućoj mjeri;

3) odobri zahtjev za prekogranični prenos električne energije koji umanjuje zagušenje u prenosnom sistemu, ako se tim prenosom ne ugrožava sigurnost sistema.

Član 17

(1) Prihode ostvarene po osnovu dodjele raspoloživih prekograničnih prenosnih kapaciteta operator prenosnog sistema može da koristi za:

1) garantovanje neprekidne raspoloživosti dodijeljenog kapaciteta ili

2) ulaganje u održavanje ili povećanje postojećih prekograničnih prenosnih kapaciteta i izgradnju novih interkonektora, u skladu sa planom razvoja.

(2) Prihodi ostvareni po osnovu dodjele raspoloživih prekograničnih prenosnih kapaciteta koji se ne iskoriste u svrhe iz stava 1 ovog člana mogu se, uz odobrenje i do iznosa koji odredi Agencija, uključiti u prihod operatora prenosnog sistema prilikom utvrđivanja metodologija i cijena korišćenja prenosnog sistema električne energije, kao i koristiti za obezbjeđenje povrata na investiciju u taj prekogranični kapacitet i dodatnu infrastrukturu u prenosnom sistemu potrebnu za garantovanje raspoloživosti kapaciteta u iznosu koji odobri Agencija.

(3) Dio prihoda koji prelazi iznos iz stava 2 ovog člana čuva se na posebnom internom računu operatora prenosnog sistema kao rezervacija za namjene iz stava 1 ovog člana.

(4) Agencija je dužna da obavijesti Sekretarijat o odobrenjima iz stava 2 ovog člana.

Novi interkonektori

Član 18

(1) Interkonektori jednosmjerne struje čijoj izgradnji se pristupa mogu se na zahtjev investitora interkonektora na određeno vrijeme izuzeti od primjene opštih principa upravljanja zagušenjima (u daljem tekstu: izuzeće), ako su ispunjeni sljedeći uslovi:

1) investicijom se povećava konkurencija u snabdijevanju električnom energijom;

2) nivo rizika je takav da se investicija neće realizovati bez odobrenja izuzeća;

3) interkonektor je u svojini pravnog ili fizičkog lica koje je pravno odvojeno od operatora sistema na čije sisteme će se priključiti;

4) da troškove korišćenja interkonektora plaćaju njegovi neposredni korisnici;

5) da se kapital, odnosno investicija i operativni troškovi interkonektora ne nadoknađuju iz cijene korišćenja prenosnog ili distributivnog sistema koje interkonektor povezuje i

6) da se izuzećem ne narušava konkurencija i efikasno funkcionisanje tržišta ili efikasno funkcionisanje sistema na koji je interkonektor povezan.

(2) Izuzeće iz stava 1 ovog člana primjenjuje se i na interkonektore naizmjenične struje, ako su troškovi i rizik investicije znatno veći od troškova i rizika koji uobičajeno prate povezivanje sa susjednim prenosnim sistemima drugih država.

(3) Odredba stava 1 ovog člana primjenjuje se i u slučaju rekonstrukcije postojećih interkonektora kojom se znatno povećava kapacitet.

Član 19

(1) U postupku odobravanja izuzeća iz člana 18 ovog zakona Agencija će:

1) utvrditi obim izuzeća kapaciteta (cjelokupni ili dio) interkonektora;

2) utvrditi trajanje izuzeća i objektivne uslove za pristup interkonektoru pod jednakim uslovima;

3) uzeti u obzir procjenu uticaja izgradnje planiranih kapaciteta u Crnoj Gori u odnosu na period realizacije projekta interkonektora;

- 4) odobriti pravila za upravljanje i dodjelu raspoloživih kapaciteta koja pripremi investitor i kojima se ne narušava izvršavanje dugoročnih ugovora;
  - 5) razmotriti mišljenje operatora prenosnog sistema na pravila iz tačke 4 ovog stava;
  - 6) cijeniti opšte okolnosti u državi u vezi sa novim interkonekcijama.
- (2) Pravilima iz stava 1 tačka 4 ovog člana utvrđuje se:
- 1) obaveza nuđenja neiskorišćenih kapaciteta na tržištu,
  - 2) pravo korisnika infrastrukture da trguju svojim ugovorenim kapacitetima na sekundarnom tržištu.
- (3) Investitor je dužan da pravila iz stava 1 tačka 4 ovog člana dostavi operatoru prenosnog sistema radi davanja mišljenja.
- (4) O izuzeću iz člana 18 ovog zakona odlučuje Agencija nakon postizanja saglasnosti sa regulatornim organizacijama država na čije prenosne sisteme električne energije izgradnja interkonektora ima uticaja.
- (5) Sadržaj zahtjeva i dokumentaciju koja se dostavlja uz zahtjev za izuzeće propisuje Agencija.
- (6) Odluka iz stava 4 ovog člana naročito sadrži:
- 1) naziv i sjedište investitora;
  - 2) naziv i lokaciju interkonektora;
  - 3) naponski nivo i kapacitet interkonektora;
  - 4) obim izuzeća kapaciteta i vrijeme izuzeća;
  - 5) razloge za odobravanje izuzeća uključujući finansijske podatke koji opravdavaju potrebu izuzeća;
  - 6) izvršene analize uticaja na konkurenciju i efikasno funkcionisanje unutrašnjeg tržišta električne energije koji nastaje odobravanjem izuzeća;
  - 7) razloge za period i udio ukupnog kapaciteta odnosno infrastrukture za koju se odobrava izuzeće;
  - 8) rezultat konsultacija sa uključenim regulatornim organizacijama;
  - 9) doprinos interkonektora diverzifikaciji snabdijevanja.

Član 20

- (1) Zahtjev iz člana 18 stav 1 ovog zakona, Agencija po prijemu, bez odlaganja dostavlja Sekretarijatu i Regulatornom odboru Energetske zajednice (u daljem tekstu: Regulatorni odbor).
- (2) Ako u roku od šest mjeseci od dana podnošenja zahtjeva za izuzeće postigne saglasnost o izuzeću sa nadležnim regulatornim organizacijama iz člana 19 stav 4 ovog zakona, Agencija odlučuje o izuzeću i o tome obavještava Regulatorni odbor.
- (3) Odluku iz stava 2 ovog člana Agencija objavljuje u „Službenom listu Crne Gore“.
- (4) Agencija je dužna da na zahtjev i u roku koji odredi Sekretarijat dostavi dodatne informacije o izuzeću.
- (5) Ako Agencija tražene informacije iz stava 4 ovog člana ne dostavi u ostavljenom roku, zahtjev iz stava 1 ovog člana smatra se povučenim, osim ako je, prije isteka, ostavljeni rok produžen uz saglasnost Sekretarijata i nadležnih regulatornih organizacija ili te organizacije obavijeste Sekretarijat da smatraju da je obavještavanje završeno.
- (6) Agencija je dužna da u skladu sa obavezama preuzetim potvrđenim međunarodnim ugovorom u najvećoj mjeri uvaži mišljenje Sekretarijata i u roku od mjesec dana od dana njegovog prijema odluči o zahtjevu za izuzeće i o tome obavjesti Sekretarijat.
- (7) Mišljenje o odobrenju izuzeća u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorom prestaje da važi ako izgradnja interkonektora ne započne u roku od dvije godine, odnosno ako interkonektor nije pušten u upotrebu u roku od pet godina, od dana davanja mišljenja, osim ako Sekretarijat uvaži da je do kašnjenja došlo iz razloga koji su van kontrole investitora kojem je odobreno izuzeće.

Član 21

- (1) U slučaju da se u postupku konsultacija ne postigne saglasnost sa nadležnim regulatornim organizacijama drugih država članica u roku od šest mjeseci od dana podnošenja posljednjeg zahtjeva za izuzeće ili ako se tako dogovori sa tim organizacijama, Agencija će

Regulatornom odboru dostaviti zahtjev za donošenje odluke o izuzeću, u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorom.

(2) U slučaju iz stava 1 ovog člana, Agencija i podnosilac zahtjeva za izuzeće dužni su da na zahtjev Regulatornog odbora u ostavljenom roku dostave svoje mišljenje.

III. DOSTAVLJANJE I OBJAVLJIVANJE PODATAKA OD ZNAČAJA ZA TRŽIŠTE ELEKTRIČNE ENERGIJE

Pružanje informacija

Član 22

(1) U procesu upravljanja zagušenjima, u cilju obezbjeđenja sigurnosti sistema, operator prenosnog sistema uspostavlja pravila koordinacije i razmjene informacija sa operatorima prenosnih sistema država članica.

(2) Operator prenosnog sistema dužan je da na svojoj internet stranici objavi:

1) standarde sigurnosti, rada i planiranja razvoja prenosnog sistema koje koristi;

2) metodologiju obračuna ukupnog prenosnog kapaciteta;

3) granice pouzdanosti prenosnog kapaciteta zasnovane na električnim i fizičkim karakteristikama sistema;

4) procjenu raspoloživog prenosnog kapaciteta na dnevnom nivou, prije početka dana prenosa i rezervisani prenosni kapacitet, procjene za sedmicu i mjesec unaprijed, kao i kvantitativnu indikaciju pouzdanosti raspoloživog prenosnog kapaciteta;

5) podatke o prognoziranoj i stvarnoj potrošnji, raspoloživosti i stvarnoj upotrebi proizvodnih jedinica i jedinica potrošnje, dostupnosti i korišćenju sistema i interkonektora, kao i o balansnoj energiji i sistemskoj rezervi u snazi.

(3) Podaci iz stava 2 tačka 5 ovog člana, koji se odnose na raspoloživost i stvarnu upotrebu malih proizvodnih jedinica i jedinica potrošnje, mogu se objavljivati zbirno.

(4) Učesnici na tržištu i energetske subjekti dužni su da operatoru prenosnog sistema obezbijede podatke određene propisima iz člana 9 stav 1 ovog zakona.

(5) Energetski subjekti koji posjeduju ili upravljaju proizvodnim jedinicama, od kojih najmanje jedna ima instalisani kapacitet od najmanje 250 MW, dužni su da čuvaju podatke u satnoj rezoluciji, za sva postrojenja kao dokaz o operativnim isporukama, strategiji ponude kod kupoprodaje energije, aukcija za dodjelu prekograničnih kapaciteta, tržišta pomoćnih usluga i vanberzanskih tržišta, najmanje pet godina od dana nastanka.

(6) Podatke iz stava 5 ovog člana energetske subjekti dužni su da dostave na zahtjev Agencije, organa nadležnog za zaštitu konkurencije i Sekretarijata.

(7) Podaci iz stava 5 ovog člana odnose se naročito na: raspoložive proizvodne kapacitete i obaveznu rezervu, uključujući alokaciju rezerve na nivou proizvodnih jedinica u vrijeme podnošenja ponude i u vrijeme realizacije proizvodnje.

Član 23

(1) Podatke iz člana 22 ovog zakona dužni su da stave na raspolaganje operatoru prenosnog sistema:

1) energetski subjekat koji posjeduje ili upravlja proizvodnim jedinicama električne energije, podatke o instalisanim jedinicama, planiranoj i ostvarenoj proizvodnji, planiranom ostvarenom prekidu proizvodnje i druge podatke o proizvodnim jedinicama od značaja za utvrđivanje pouzdanosti sistema;

2) operator distributivnog sistema, podatke o planiranoj ostvarenoj distributivnoj potrošnji i druge podatke o potrošnji krajnjih kupaca od značaja za utvrđivanje pouzdanosti sistema;

3) potrošači električne energije snage veće od 100 MW, podatke o planiranoj i realizovanoj potrošnji i prekidima u radu, kao i druge podatke od značaja za utvrđivanje pouzdanosti sistema;

4) energetski subjekat koji vrši dodjelu kapaciteta, podatke o procijenjenim i ponuđenim prekograničnim prenosnim kapacitetima sa ostvarenim cijenama i prihodima po osnovu upravljanja zagušenjima;

5) operator balansnog tržišta, podatke od značaja za obezbjeđenje balansne energije i cijene debalansa.

(2) Operator prenosnog sistema obezbjeđuje druge podatke od značaja za rad prenosnog sistema, koje ne dostave energetski subjekti i veliki potrošači iz stava 1 ovog člana (u daljem tekstu: primarni vlasnici podataka), u skladu sa propisom iz člana 24 ovog zakona.

(3) Primarni vlasnici podataka dužni su da operatoru prenosnog sistema dostavljaju potpune podatke na način i u formatu koji omogućava njihovu dalju obradu i blagovremeno prosljeđivanje ENTSO-E.

(4) Operator prenosnog sistema dužan je da, bez odlaganja, obradi i proslijedi podatke iz st. 1 i 2 ovog člana ENTSO-E, radi objavljivanja i ima pravo da te podatke objavi na svojoj internet stranici.

(5) Primarni vlasnik podataka može, uz prethodnu saglasnost operatora prenosnog sistema, podatke iz stava 1 ovog člana dostaviti ENTSO-E i posredstvom provajdera podataka.

(6) Operator prenosnog sistema prije davanja saglasnosti iz stava 5 ovog člana, procjenjuje da li provajder podataka ispunjava uslove za posredovanje podataka iz stava 3 ovog člana.

Član 24

(1) Bliži podaci koje obezbjeđuje operator prenosnog sistema i način dostavljanja i objavljivanja podataka od značaja za tržište električne energije utvrđuju se propisom Ministarstva.

(2) Odgovornost primarnih vlasnika podataka i operatora prenosnog sistema za tačnost podataka iz člana 22 ovog zakona ograničena je na slučajeve nemara i/ili namjerne greške.

(3) Primarni vlasnik podataka i operator prenosnog sistema u slučaju iz stava 2 ovog člana ne odgovaraju korisniku zbog izgubljene dobiti ili druge štete.

IV. USLOVI ZA KORIŠĆENJE PRENOSNOG SISTEMA ZA PREKOGRANIČNU RAZMJENU GASA

Potvrđivanje odluke o sertifikaciji operatora prenosnog sistema gasa

Član 25

(1) Ispunjenost uslova za sertifikaciju utvrđuje i odluku o sertifikaciji operatora prenosnog sistema gasa donosi Regulatorna agencija za energetiku (u daljem tekstu: Agencija) na način utvrđen zakonom kojim se uređuju uslovi za obavljanje energetskih djelatnosti.

(2) Agencija bez odlaganja dostavlja Sekretarijatu odluku o sertifikaciji operatora prenosnog sistema gasa, radi dobijanja mišljenja.

(3) Agencija je dužna da, u skladu sa obavezama preuzetim potvrđenim međunarodnim ugovorom, uzme u obzir mišljenje Sekretarijata.

(4) Odluka o sertifikaciji operatora prenosnog sistema gasa postaje konačna u roku od dva mjeseca od dana dobijanja mišljenja Sekretarijata.

(5) Operator prenosnog sistema gasa i energetski subjekti koji obavljaju djelatnost proizvodnje i/ili snabdijevanja gasom dužni su da, na zahtjev Sekretarijata i/ili regulatornih organa država članica, bez odlaganja dostave sve tražene informacije, koje su potrebne za davanje mišljenja iz stava 2 ovog člana.

(6) Odluku o sertifikaciji sa mišljenjem Sekretarijata Agencija objavljuje u „Službenom listu Crne Gore“.

(7) Ako odluka o sertifikaciji prenosnog sistema električne energije odstupa od mišljenja Sekretarijata, Agencija sa tom odlukom objavljuje i obrazloženje za odstupanje.

Član 26

(1) Agencija učestvuje u postupku davanja mišljenja na odluku o sertifikaciji operatora prenosnog sistema električne energije druge članice Energetske zajednice.

(2) Agencija može, u bilo kojoj fazi davanja mišljenja iz stava 1 ovog člana, da zatraži potrebne informacije od operatora prenosnog sistema i/ili energetskog subjekta koji obavlja djelatnost proizvodnje ili snabdijevanja.

(3) Agencija je dužna da čuva povjerljivost komercijalno osjetljivih informacija do kojih dođe u postupku iz stava 2 ovog člana.

- (4) Ako u roku od dva mjeseca od dana dostavljanja odluke iz stava 1 ovog člana ne da mišljenje, Agencija ne može podnijeti prigovor na tu odluku.

Međunarodna saradnja operatora prenosnog sistema gasa

Član 27

(1) Operator prenosnog sistema gasa dužan je da podržava operativnu saradnju u cilju osiguranja optimalnog upravljanja sistemom Zajednice, razmjene gasa, koordinisane dodjele prekograničnih kapaciteta putem nediskriminatorskih rješenja zasnovanih na tržišnim principima, vodeći računa o značaju kratkoročnih implicitnih aukcija za dodjelu prekograničnih kapaciteta, kao i integracije mehanizama za balansiranje.

(2) Operator prenosnog sistema gasa dužan je da saraduje sa operatorima prenosnih sistema gasa članica Zajednice.

(3) U cilju promocije uspostavljanja i omogućavanja funkcionisanja regionalnog i tržišta gasa Zajednice, prekogranične trgovine, kao i obezbjeđenja optimalnog upravljanja, koordiniranog rada i tehničkog razvoja crnogorskog i sistema za prenos gasa država članica, operator prenosnog sistema gasa dužan je da usaglasi svoje djelovanje sa propisima ENTSOG.

(4) Operator prenosnog sistema gasa dužan je da saraduje sa ENTSOG u skladu sa ciljevima utvrđenim zakonom i strateškim dokumentima iz oblasti energetike.

Pravila za rad prenosnog sistema gasa u interkonekciji

Član 28

(1) Operator prenosnog sistema gasa dužan je da obezbijedi rad sistema u interkonekciji u skladu sa posebnim propisima, kojima se uređuje:

- 1) sigurnost i pouzdanost sistema za prenos gasa;
- 2) priključenje na prenosni sistem gasa;
- 3) pristup treće strane;
- 4) razmjena podataka;
- 5) interoperabilnost;
- 6) operativni postupci u hitnim slučajevima;
- 7) dodjela kapaciteta i pravila o upravljanju zagušenjima;
- 8) trgovanje u vezi sa operativnim pružanjem usluga pristupa sistemu i balansiranja sistema;
- 9) transparentnost;
- 10) balansiranje sistema;
- 11) usklađenost tarifnih struktura za prenos, uključujući i lokacijske signale i pravila o naknadi između operatora prenosnih sistema;
- 12) energetska efikasnost sistema za prenos gasa.

(2) Korisnici sistema za prenos gasa dužni su da postupaju u skladu sa propisima iz stava 1 ovog člana.

(3) Propise iz stava 1 ovog člana u skladu sa potvrđenim međunarodnim sporazumima, pravilima, uputstvima za rad sistema u interkonekciji ENTSOG i nadležnih organa Zajednice donosi Ministarstvo.

Cijene za korišćenje prenosnog sistema gasa

Član 29

(1) Radi obezbjeđenja uslova za rad prenosnog sistema električne energije u interkonekciji, Agencija je, u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorom, dužna da metodologije koje utvrđuje uskladi sa zajedničkim regulatornim pristupom Zajednice i obezbijedi da cijene za korišćenje prenosnog sistema gasa:

- 1) budu zasnovane na potrebi sigurnog rada sistema,
- 2) odražavaju stvarne troškove, u mjeri u kojoj oni odgovaraju troškovima efikasnog, strukturno uporedivog operatora prenosnog sistema,
- 3) uključuju adekvatan povrat na investicije, uz odgovarajuće uporedne analize,
- 4) olakšavaju efikasnu trgovinu gasom i konkurenciju,
- 5) onemogućavaju unakrsne subvencije korisnika sistema,
- 6) podstiču ulaganje u razvoj, održavanje ili stvaranje uslova za interoperabilnost prenosnih sistema i
- 7) ne ograničavaju likvidnost tržišta i ne ugrožavaju prekograničnu trgovinu.

- (2) Cijene iz stava 1 ovog člana utvrđuju se posebno za svaku ulaznu i izlaznu tačku prenosnog sistema gasa.
- (3) Cijene iz stava 1 ovog člana su transparentne i primjenjuju se na nediskriminatoran način.
- (4) Izuzetno od stava 1 ovog člana, po odobrenju Agencije, cijene se mogu formirati na tržišnim principima.
- (5) Utvrđivanje cijena iz stava 1 ovog člana direktnim ugovaranjem nije dozvoljeno.
- (6) U slučaju da razlike u cijenama ili balansni mehanizmi ometaju trgovinu, operator prenosnog sistema gasa i Agencija će aktivno učestvovati u harmonizaciji cijena i principa naplate na nivou Zajednice.

Usluge pristupa prenosnom sistemu gasa

Član 30

- (1) Operator prenosnog sistema gasa je dužan da:
  - 1) osigura nediskriminatorno pružanje usluga svim korisnicima sistema,
  - 2) pruža usluge garantovanog neprekidnog korišćenja sistema,
  - 3) pruža usluge korišćenja sistema s mogućim prekidima, po cijenama primjerenim vjerovatnoći prekida,
  - 4) korisnicima sistema ponudi dugoročne i kratkoročne usluge.
- (2) Prilikom pružanja usluga iz stava 1 tačka 1 ovog člana, operator prenosnog sistema gasa dužan je da istu uslugu različitim korisnicima ponudi pod jednakim uslovima, na osnovu standardnih ugovora o prenosu ili prema pravilima o radu sistema koja odobrava Agencija.
- (3) Datum početka i dužina trajanja ugovora o prenosu ne smije proizvoljno uticati na cijenu korišćenja prenosnog sistema gasa, a cijena mora odražavati tržišnu vrijednost usluge.
- (4) Operator prenosnog sistema gasa može usloviti pristup sistemu odgovarajućom garancijom, u zavisnosti od boniteta korisnika.
- (5) Garancija iz stava 4 ovog člana ne smije biti neopravdana prepreka za ulazak na tržište i mora biti nediskriminatorna, transparentna i srazmjerna vrijednosti usluge.
- (6) Vrste usluga iz stava 1 ovog člana i bliži način njihovog pružanja, utvrđuju se propisom Agencije.

Usluge pristupa postrojenjima za TPG i sistemima za skladištenje

Član 31

- (1) Operatori TPG terminala i sistema skladišta dužni su da:
  - 1) pod jednakim uslovima ponude usluge pristupa sistemu svim korisnicima, pružaju usluge koje se mogu uskladiti s korišćenjem povezanih prenosnih sistema gasa i olakšavaju pristup TPG terminalu odnosno sistemu skladišta,
  - 2) objavljuju podatke o korišćenju i raspoloživosti usluga, u vremenskom okviru koji se može uskladiti sa razumnim komercijalnim potrebama korisnika.
- (2) Objavljivanje informacija iz stava 1 tačka 2 ovog člana kontroliše Agencija.
- (3) Operator sistema skladišta dužan je da korisnicima sistema:
  - 1) pruža usluge garantovanog neprekidnog korišćenja sistema skladišta,
  - 2) pruža usluge korišćenja sa mogućim prekidima po cijenama koje odražavaju vjerovatnoću prekida,
  - 3) ponudi dugoročne i kratkoročne usluge,
  - 4) ponudi paket usluga ili pojedinačno usluge čuvanja, unošenja i iznošenja gasa.
- (4) Datum početka primjene i rok na koji se zaključuje ugovor o pristupu ne smije proizvoljno uticati na ugovorenu cijenu, a cijena mora odražavati tržišnu vrijednost usluge korišćenja TPG terminala ili sistema skladišta.
- (5) Ugovorna ograničenja minimalnog kapaciteta TPG terminala i skladišnog prostora treba da budu zasnovana na tehničkim ograničenjima i ne smiju da spriječe pristup uslugama manjim korisnicima.
- (6) Operatori TPG terminala i sistema skladišta mogu pod jednakim uslovima pristup korisnika usloviti deponovanjem sredstava obezbjeđenja ili bankarskom garancijom, srazmjernom vrijednosti usluge za ugovoreni period, koja neće predstavljati neopravdanu prepreku za ulazak na tržište gasa.

(7) Vrste usluga iz st. 1 i 3 ovog člana i bliži način njihovog pružanja, utvrđuju se propisom Agencije.

Dodjela raspoloživih prenosnih kapaciteta i opšti principi upravljanja zagušenjima

Član 32

(1) Dodjela raspoloživih kapaciteta za prenos i skladištenje gasa vrši se na osnovu pravila koja donosi operator prenosnog sistema u skladu sa smjernicama o upravljanju i dodjeli raspoloživih prekograničnih prenosnih kapaciteta.

(2) Smjernice iz stava 1 ovog člana utvrđuju se propisom Vlade.

Član 33

(1) Operator prenosnog sistema gasa dužan je da stavi na raspolaganje učesnicima na tržištu maksimalan tehnički raspoloživi kapacitet, vodeći računa o integritetu i efikasnosti rada sistema, na svim relevantnim tačkama.

(2) Relevantne tačke iz stava 1 ovog člana utvrđuje Agencija, nakon pribavljanja mišljenja korisnika sistema.

(3) Postupak dodjele kapaciteta za prenos gasa utvrđen pravilima iz člana 32 ovog zakona treba da obezbijedi:

1) ekonomske signale za efikasno i maksimalno korišćenje tehničkih kapaciteta, koji će olakšati ulaganje u novu infrastrukturu i prekograničnu razmjenu gasa;

2) usklađenost sa tržišnim mehanizmima, uključujući kratkoročna („spot“) tržišta, trgovačka čvorišta i sposobnost prilagođavanja uslovima tržišta;

3) usklađenost sa uslovima za pristup prenosnim sistemima gasa članica Zajednice.

(4) Postupak upravljanja zagušenjima utvrđen pravilima iz stava 3 ovog člana, treba da omogući lakšu prekograničnu trgovinu gasom i zasnovan je na sledećim principima:

1) operator prenosnog sistema dužan je da u slučaju ugovornog zagušenja ponudi na primarnom tržištu neiskorišćeni kapacitet najmanje kao negarantovani kapacitet i najkasnije dan unaprijed;

2) korisnik sistema može preprodati ili dati u podzakup svoj ugovoreni, a neiskorišćeni kapacitet na sekundarnom tržištu, o čemu je dužan da obavijesti operatora prenosnog sistema.

(5) Operator prenosnog sistema dužan je da upravlja fizičkim zagušenjima na nediskriminatoran i transparentan način u skladu sa pravilima iz člana 32 ovog zakona.

(6) Prilikom planiranja novih ulaganja u prenosni sistem, operator prenosnog sistema dužan je da uzme u obzir potrebe tržišta za dodatnim prenosnim kapacitetima i sigurnost snabdijevanja gasom.

Član 34

(1) Operator TPG terminala, odnosno operator sistema skladišta dužan je da stavi na raspolaganje učesnicima na tržištu maksimalni tehnički raspoloživi kapacitet sistema skladišta i TPG terminala, vodeći računa o integritetu i efikasnosti rada sistema.

(2) Postupak dodjele kapaciteta za skladištenje gasa utvrđen pravilima iz člana 32 ovog zakona treba da obezbijedi:

1) emitovanje adekvatnih ekonomskih signala efikasnog i maksimalnog korišćenja kapaciteta sistemam, koji će olakšati ulaganje u novu infrastrukturu,

2) kompatibilnost sa tržišnim pravilima i prilagodljivost promjenljivim tržišnim uslovima i

3) kompatibilnost sa postupcima koji se primjenjuju u povezanim prenosnim sistemima.

(3) Operator sistema dužan je da na primarnom tržištu ponudi neiskorišćeni garantovani i negarantovani kapacitet TPG terminala i sistema skladišta, najkasnije dan unaprijed.

(4) Korisnici TPG terminala i sistema skladišta imaju pravo da prenesu dobijeni kapacitet na treće lice.

Trgovina pravima na kapacitete

Član 35

(1) Operator prenosnog sistema gasa, sistema skladišta, odnosno TPG terminala dužan je da omogući slobodnu trgovinu pravima na kapacitete za prenos i skladištenje gasa na transparentan način i pod jednakim uslovima.

(2) Operator iz stava 1 ovog člana dužan je da primjenjuje standardne ugovore o prenosu gasa, korišćenju TPG terminala i skladištenju i postupke na primarnom tržištu, kojima se olakšava sekundarna trgovina kapacitetima.

(3) Operator iz stava 1 ovog člana dužan je da prizna prenos prava na kapacitete stečenih na primarnom tržištu, kada ga o tome obavijesti korisnik sistema.

(4) Operator iz stava 1 ovog člana dužan je da dostavi Agenciji na odobravanje ugovore i pravila o postupcima iz stava 2 ovog člana.

Pravila za balansiranje prenosnog sistema gasa

Član 36

(1) Pravila za balansiranje prenosnog sistema gasa donose se po postupku utvrđenom zakonom kojim se uređuje obavljanje djelatnosti prenosa gasa.

(2) Operator prenosnog sistema gasa dužan je da obezbijedi da pravila za balansiranje prenosnog sistema gasa odražavaju stvarne potrebe sistema, budu prilagođena resursima koji su na raspolaganju operatoru i zasnovana na tržišnim principima.

(3) Operator prenosnog sistema gasa dužan je da obezbijedi korisnicima raspoložive informacije u obračunskim periodima o njihovoj uravnoteženosti i odstupanjima, utvrđenim u skladu sa pravilima iz stava 1 ovog člana, koje su im potrebne za pravovremeno i pouzdano samostalno preduzimanje korektivnih mjera,

(4) Operator prenosnog sistema gasa ne smije zaračunavati korisnicima posebnu naknadu za pružanje informacija iz stava 3 ovog člana.

(5) Troškove balansiranja prenosnog sistema gasa nastale po osnovu primjene pravila iz stava 1 ovog člana, operatoru prenosnog sistema gasa nadoknađuju korisnici sistema.

(6) Pojedinačno učešće korisnika sistema u nadoknadi troškova iz stava 5 ovog člana, u granicama tehničkih mogućnosti, odražava:

1) troškove balansiranja sistema, koje ima operator sistema i

2) primjerene podsticaje korisnicima sistema da održavaju sopstveni balans.

(7) Zabranjeno je međusobno subvencionisanje korisnika sistema i sprječavanje ulaska novih učesnika na tržište gasa.

(8) Operator prenosnog sistema gasa dužan je da pravila iz stava 1 ovog člana i sve cijene koje se na osnovu njih proračunavaju, objavljuje na svojoj internet stranici.

Odstupanja i izuzeća

Član 37

Odredbe čl. 28 do 36 ovog zakona ne primjenjuju se na objekte gasne infrastrukture i sisteme za prenos gasa za koje su utvrđena izuzeća zakonom kojim se uređuju djelatnosti prenosa i skladištenja gasa.

V. DOSTAVLJANJE I OBJAVLJIVANJE PODATAKA OD ZNAČAJA ZA TRŽIŠTE GASA

Transparentnost djelatnosti prenosa gasa

Član 38

(1) Operator prenosnog sistema gasa dužan je da, u cilju obezbjeđenja transparentnosti objavi:

1) detaljne informacije o uslugama i uslovima pod kojima pruža te usluge, uključujući i tehničke podatke potrebne korisnicima za efikasno korišćenje sistema;

2) podatke o tehničkim, ugovorenim i raspoloživim kapacitetima za sve relevantne tačke sistema, na standardizovan način, prilagođen korisnicima;

3) podatke o planiranoj i realizovanoj ponudi i potražnji, zasnovane na prijavama, dostupnim prognozama i ostvarenim veličinama.

4) informacije o mjerama preduzetim za potrebe balansiranja sistema, koje obuhvataju i ostvarene troškove i prihode.

(2) Relevantne tačke prenosnog sistema iz stava 1 tačka 2 ovog člana, utvrđuje operator prenosnog sistema gasa, a odobrava Agencija, po pribavljanju mišljenja korisnika sistema.

(3) Agencija, kontroliše izvršenje obaveza iz stava 1 ovog člana.

(4) Agencija je dužna da, u cilju osiguranja transparentnosti, objektivnosti i nediskriminatornosti cijena i naknada za korišćenje prenosnog sistema gasa, objavi podatke i metodologiju za utvrđivanje cijena i naknada.

(5) Učesnici na tržištu i energetski subjekti dužni su da operatoru prenosnog sistema gasa dostavljaju ažurirane podatke o stepenu iskorišćenosti kapaciteta koje koriste i druge podatke određene ugovorom.

Transparentnost djelatnosti skladištenja gasa

Član 39

(1) Operator sistema za skladištenje gasa, odnosno postrojenja za TPG dužan je da, u cilju obezbjeđenja transparentnosti, objavi:

1) detaljne informacije o uslugama i uslovima pod kojima pruža usluge, uključujući tehničke podatke potrebne korisnicima za efikasno korišćenje sistema;

2) podatke o tehničkim, ugovorenim i raspoloživim kapacitetima za sve relevantne tačke sistema, na standardizovan način, prilagođen korisnicima;

3) podatke o količini gasa u skladišnim postrojenjima ili TPG terminalima, zbirno ili pojedinačno, zavisno od načina na koji se nude korisnicima, ulaznim i izlaznim tokovima, kao i raspoloživim kapacitetima, za sve svoje sisteme skladišta i TPG terminale, koji obuhvataju i podatke o količinama koje su izuzete od pristupa treće strane.

(2) Operator sistema skladišta, odnosno TPG terminala dužan je da informacije iz stava 1 ovog člana dostavlja operatoru prenosnog sistema gasa, radi zajedničkog objavljivanja sa informacijama i podacima iz člana 38 stav 1 ovog zakona.

(3) Informacije iz stava 1 tačka 3 ovog člana ažuriraju se najmanje jedanput dnevno.

(4) Ako sistemom skladišta gasa upravlja samo jedan korisnik, taj korisnik može podnijeti Agenciji obrazloženi zahtjev za zaštitu povjerljivosti podataka iz stava 1 tačka 3 ovog člana.

(5) Ako utvrdi da je zahtjev iz stava 4 ovog člana opravdan, Agencija može da oslobodi operatora sistema skladišta od obaveze objavljivanja podataka iz stava 1 tačka 3 ovog člana na period do godinu dana.

(6) Opravdanost zahtjeva iz stava 4 ovog člana Agencija cijeni naročito u odnosu na negativni uticaj objavljivanja podataka na cjelokupnu poslovnu strategiju korisnika sistema skladišta i uticaj neobjavljivanja na konkurentnost tržišta gasa.

(7) Korisnik sistema je dužan i u slučaju iz stava 5 ovog člana da dostavi podatke operatoru prenosnog sistema gasa.

(8) Operator prenosnog sistema gasa je dužan da podatke iz stava 7 ovog člana objavi u okviru zbirnih podataka, osim kada su zbirni podaci identični sa podacima čije je neobjavljivanje Agencija odobrila.

(9) Agencija je dužna da, u cilju obezbjeđenja transparentnosti, objektivnosti i nediskriminatornosti cijena i naknada za korišćenje sistema skladišta i TPG terminala, objavi podatke i metodologiju za utvrđivanje tih cijena i naknada.

Čuvanje podataka i informacija

Član 40

(1) Operator prenosnog sistema gasa, operator sistema skladišta gasa, odnosno operator TPG sistema dužan je da sve podatke i informacije iz čl. 38 i 39 ovog zakona, kao i druge informacije potrebne za primjenu smjernica iz člana 32 ovog zakona, čuva najmanje pet godina od dana nastanka.

(2) Podatke iz stava 1 ovog člana nadležni operator dužan je da dostavi na zahtjev Agencije, organa nadležnog za zaštitu konkurencije i Sekretarijata.

VI. MJERE ZA OBEZBJEĐENJE SIGURNOSTI SNABDIJEVANJA GASOM

Član 41

(1) Radi obezbjeđenja sigurnog snabdijevanja gasom energetski subjekti koji obavljaju djelatnosti snabdijevanja, prenosa, skladištenja, distribucije gasa, upravljanja postrojenjem i trgovine na veliko i snabdijevanjem TPG dužni su da sprovode naročito:

1) u slučaju ugrožavanja sigurnog snabdijevanja gasom, mjere kojima se obezbjeđuje odgovarajuće i neprekidno funkcionisanje tržišta gasa, kada ono nije u stanju da obezbijedi potrebne količine gasa;

2) jasno definisanje i podjelu odgovornosti između subjekata za gas u pogledu preventivnih aktivnosti i mjera u slučaju poremećaja snabdijevanja;

3) transparentne postupke koordinacije planiranja i postupanja u vanrednim situacijama.

(2) Mjere iz stava 1 ovog člana utvrđuju se propisom Vlade.

(3) Mjere iz stava 1 ovog člana utvrđuju se i sprovode u skladu sa procjenom rizika u snabdijevanju gasom koju vrši Ministarstvo.

Član 42

Tehnički uslovi koje treba da ispunjavaju objekti za prenos, distribuciju i skladištenje gasa, postupci izuzeća, standardi snabdijevanja, način procjene rizika, sadržaj interventnog plana za snabdijevanje gasom, nivo rizika, način razmjene informacija, tržišne i netržišne mjere za sigurnost snabdijevanja gasom, način i uslovi saradnje u pogledu utvrđivanja i sprovođenja vanrednih mjera u okviru Zajednice u skladu sa potvrđenim međunarodnim ugovorom utvrđuju se propisom Vlade.

Član 43

Ministarstvo na osnovu procjene rizika u snabdijevanju gasom utvrđuje preventivni akcioni plan i interventni plan, sprovodi mjere za implementaciju tih planova, prati sigurnost snabdijevanja i saraduje sa nadležnim organima i organizacijama u cilju sprječavanja prekida snabdijevanja i ograničenja šteta u slučajevima prekida snabdijevanja.

VII. USKLAĐENOST POSLOVANJA I SARADNJA

Usklađenost poslovanja

Član 44

Agencija kontroliše usklađenost poslovanja energetskih subjekata sa ovim zakonom na način propisan zakonom kojim se uređuje obavljanje energetskih djelatnosti.

Saradnja sa drugim organima

Član 45

Agencija radi ispunjavanja ciljeva ovog zakona saraduje sa regulatornim organima drugih država članica, Sekretarijatom i Regulatornim odborom.

VIII. KAZNE NE ODREDBE

Novčane kazne

Član 46

(1) Novčanom kaznom od 10.000 eura do 20.000 eura, kazniće se za prekršaj pravno lice, ako:

1) kao operator prenosnog sistema i energetski subjekat koji obavlja djelatnost proizvodnje i/ili snabdijevanja električnom energijom, na zahtjev Sekretarijata i/ili regulatornih organizacija država članica, bez odlaganja ne dostavi tražene informacije koje su potrebne za davanje mišljenja, u postupku sertifikacije (član 6 stav 6);

2) kao operator prenosnog sistema električne energije, ne sarađuje sa drugim operatorima prenosnih sistema u okviru ENTSO-E, u cilju promocije uspostavljanja i omogućavanja funkcionisanja regionalnog tržišta i tržišta električne energije Zajedice, prekogranične trgovine, kao i obezbjeđenja optimalnog upravljanja, koordiniranog rada i odgovarajućeg tehničkog razvoja crnogorskog i evropskog elektroprenosnog sistema (član 8 stav 1);

3) kao operator prenosnog sistema električne energije, ne uspostavlja regionalnu saradnju u okviru ENTSO-E i ne promoviše operativne dogovore na regionalnom nivou, u cilju obezbjeđenja optimalnog upravljanja sistemom, razvoja razmjene električne energije, integracije mehanizama balansiranja sistema i obezbjeđenja systemske rezerve, kao i koordinirane dodjele prekograničnih kapaciteta pod jednakim uslovima na tržišnim principima (član 10);

4) kao operator prenosnog sistema, ne plati naknadu troškova za korišćenje sistema drugih operatora prenosnih sistema za potrebe domaćih korisnika (član 11 stav 2);

5) kao operator prenosnog sistema, ponovo ne ponudi prenosni kapacitet čije korišćenje nije potvrđeno u skladu sa članom 16 stav 2 na transparentan i nediskriminatoran način, zahtjeve za prekograničnim prenosom energije u suprotnim smjerovima ne kombinuje u mjeri u kojoj je to tehnički moguće, ili ne odobri zahtjev za prekogranični prenos električne energije koji umanjuje zagušenje u prenosnom sistemu, ako se tim prenosom ne ugrožava sigurnost sistema (član 16 stav 3 tač. 1, 2 i 3);

6) kao investitor pravila iz člana 19 stav 1 tačka 4 ovog zakona, ne dostavi operatoru prenosnog sistema radi davanja mišljenja (član 19 stav 3);

7) kao operator prenosnog sistema, ne objavi na svojoj internet stranici, standarde sigurnosti, rada i planiranja razvoja prenosnog sistema koje koristi, metodologiju obračuna ukupnog prenosnog kapaciteta, granice pouzdanosti prenosnog kapaciteta zasnovane na električnim i fizičkim karakteristikama sistema, procjenu raspoloživog prenosnog kapaciteta na dvnevnom nivou, prije početka dana prenosa i/ili rezervisani prenosni kapacitet, procjene za sedmicu i mjesec unaprijed, kao i kvantitativnu indikaciju pouzdanosti raspoloživog prenosnog kapaciteta, podatke o prognoziranoj i stvarnoj potrošnji, raspoloživosti i stvarnoj upotrebi proizvodnih jedinica i jedinica potrošnje, dostupnosti i korišćenju sistema i interkonektora, kao i o balansnoj energiji i systemskoj rezervi u snazi (član 22 stav 2);

8) kao energetska subjekat koji posjeduje ili upravlja proizvodnim jedinicama, od kojih najmanje jedna ima instalisani kapacitet od najmanje 250 MW, ne čuva podatke u satnoj rezoluciji za sva postrojenja, kao dokaz o operativnim isporukama, strategiji ponude kod kupoprodaje energije, aukcija za dodjelu prekograničnih kapaciteta, tržišta pomoćnih usluga i vanberzanskih tržišta, najmanje pet godina od dana nastanka (član 22 stav 5);

9) kao energetska subjekat ne dostavi na zahtjev Agencije i/ili organa nadležnog za zaštitu konkurencije i/ili Sekretarijata podatke iz člana 22 stav 5 ovog zakona (član 22 stav 6);

10) kao energetska subjekat, koji posjeduje ili upravlja proizvodnim jedinicama električne energije, ne stavi na raspolaganje operatoru prenosnog sistema podatke o instalisanim jedinicama, planiranoj i ostvarenoj proizvodnji i planiranom ostvarenom prekidu proizvodnje (član 23 stav 1 tačka 1);

11) kao operator distributivnog sistema, ne stavi na raspolaganje operatoru prenosnog sistema podatke o planiranoj ostvarenoj distributivnoj potrošnji (član 23 stav 1 tačka 2);

12) kao potrošač električne energije snage veće od 100 MW, ne stavi na raspolaganje operatoru prenosnog sistema podatke o planiranoj i realizovanoj potrošnji i prekidima ur adu (član 21 stav 1 tačka 3);

13) kao energetska subjekat koji vrši dodjelu kapaciteta, ne stavi na raspolaganje operatoru prenosnog sistema podatke o procijenjenim i ponuđenim prekograničnim prenosnim kapacitetima sa ostvarenim cijenama i prihodima po osnovu upravljanja zagušenjima (član 23 stav 1 tačka 4);

14) kao operator balansnog tržišta, ne stavi na raspolaganje operatoru prenosnog sistema podatke od značaja za obezbjeđenje balansne energije i cijene debalansa (član 23 stav 1 tačka 5);

15) kao operator prenosnog sistema gasa i energetska subjekat koji obavlja djelatnost proizvodnje i/ili snabdijevanja gasom, na zahtjev Sekretarijata i/ili regulatornih organa država članica, bez odlaganja ne dostavi tražene informacije koje su potrebne za davanje mišljenja (član 25 stav 5);

16) kao operator prenosnog sistema gasa, ne podržava operativnu saradnju u cilju osiguranja optimalnog upravljanja sistemom Zajednice, razmjene gasa, koordinisane dodjele prekograničnih kapaciteta putem nediskriminatornih rješenja zasnovanih na tržišnim principima vodeći računa o značaju kratkoročnih implicitnih aukcija za dodjelu prekograničnih kapaciteta, kao i integracije mehanizama za balansiranje (član 27 stav 1);

17) kao operator prenosnog sistema gasa, ne saraduje sa operatorima prenosnih sistema gasa članica Zajednice (član 27 stav 2);

18) kao operator prenosnog sistema gasa, ne osigura nediskriminatorno pružanje usluga svim korisnicima sistema, ne pruža usluge garantovanog neprekidnog korišćenja sistema, ne pruža usluge korišćenje sistema sa mogućim prekidima, po cijenama primjerenim vjerovatnoći prekida ili korisnicima sistema ne ponudi i dugoročne i kratkoročne usluge (član 30 stav 1);

19) kao operator TPG terminala i sistema skladišta, ne ponude usluge pristupa sistemu svim korisnicima pod jednakim uslovima, ne pružaju usluge koje se mogu uskladiti sa korišćenjem povezanih prenosnih sistema gasa i ne olakšavaju pristup TPG terminalu, odnosno sistemu skladišta (član 31 stav 1);

20) kao operator sistema skladišta, korisnicima sistema ne pruža usluge garantovanog neprekidnog korišćenja sistema skladišta, ne pruža usluge korišćenja sa mogućim prekidima po cijenama koje odražavaju vjerovatnoću prekida, ne ponudi dugoročne i kratkoročne usluge ili ne ponudi paket usluga ili pojedinačno usluge čuvanja, unošenja i iznošenja gasa (31 stav 3);

21) kao operator prenosnog sistema gasa, ne stavi na raspolaganje učesnicima na tržištu maksimalan tehnički raspoloživi kapacitet, vodeći računa o integritetu i efikasnosti rada sistema, na svim relevantnim tačkama (član 33 stav 1);

22) kao operator prenosnog sistema, prilikom planiranja novih ulaganja u prenosni sistem, ne uzme u obzir potrebe tržišta za dodatnim prenosnim kapacitetima i sigurnost snabdijevanja gasom (član 33 stav 6);

23) kao operator TPG terminala, odnosno operator sistema skladišta, ne stavi na raspolaganje učesnicima na tržištu maksimalni tehnički raspoloživi kapacitet sistema skladišta i TPG terminala, vodeći računa o integritetu i efikasnosti rada sistema (član 34 stav 1);

24) kao operator sistema ne ponudi, najkasnije dan unaprijed, na primarnom tržištu, neiskorišćeni garantovani i negarantovani kapacitet TPG terminala i sistema skladišta (član 34 stav 3);

25) kao operator prenosnog sistema gasa, sistema skladišta, odnosno TPG terminala, ne omogući slobodnu trgovinu pravima na kapacitete za prenos i skladištenje gasa na transparentan način i pod jednakim uslovima (član 35 stav 1);

26) kao operator prenosnog sistema gasa, sistema skladišta odnosno TPG terminala, ne primjenjuje standardne ugovore o prenosu gasa, korišćenju TPG terminala i skladištenju i postupke na primarnom tržištu, kojima se olakšava sekundarna trgovina kapacitetima (član 35 stav 2);

27) kao operator prenosnog sistema gasa, sistema skladišta odnosno TPG terminala, ne prizna prenos prava na kapacitete stečenih na primarnom tržištu, kada ga o tome obavijesti korisnik sistema (član 35 stav 3);

28) kao operator prenosnog sistema gasa, ne obezbijedi da pravila za balansiranje prenosnog sistema gasa odražavaju stvarne potrebe sistema i budu prilagođena resursima koji su na raspolaganju operatoru (član 36 stav 2);

29) kao operator prenosnog sistema gasa, ne obezbijedi korisnicima raspoložive informacije u obračunskim periodima o njihovoj uravnoteženosti i odstupanjima utvrđenim u skladu da pravilima iz člana 36 stav 1 ovog zakona, koje su im potrebne za pravovremeno i pouzdano samostalno preduzimanje korektivnih mjera (član 36 stav 3);

30) kao operator prenosnog sistema gasa, ne objavljuje na svojoj internet stranici pravila za balansiranje prenosnog sistema gasa iz člana 36 stav 1 ovog zakona i sve cijene koje se na osnovu njih proračunavaju (član 36 stav 8);

31) kao operator prenosnog sistema gasa, u cilju obezbjeđenja transparentnosti ne objavi detaljne informacije o uslugama i uslovima pod kojima pruža te usluge, uključujući i tehničke podatke potrebne korisnicima za efikasno korišćenje sistema, podatke o tehničkim, ugovorenim i raspoloživim kapacitetima za sve relevantne tačke sistema, podatke o planiranoj i realizovanoj ponudi i potražnji, zasnovane na prijavama, dostupnim prognozama i ostvarenim veličinama i

informacije o mjerama preduzetim za potrebe balansiranja sistema koje obuhvataju i ostvarene troškove i prihode (38 stav 1);

32) kao učesnik na tržištu i energetski subjekat ne dostavi operatoru prenosnog sistema gasa ažurirane podatke o stepenu iskorišćenosti kapaciteta koje koriste (član 38 stav 5);

33) kao operator sistema za skladištenje gasa, odnosno postrojenja za TPG, u cilju obezbjeđenja transparentnosti ne objavi detaljne informacije o uslugama i uslovima pod kojima pruža usluge, uključujući tehničke podatke potrebne korisnicima za efikasno korišćenje sistema ili podatke o količini gasa u skladišnim postrojenjima ili TPG terminalima, zbirno ili pojedinačno, zavisno od načina na koji se nude korisnicima, ulaznim i izlaznim tokovima, kao i raspoloživim kapacitetima, za sve svoje sisteme skladišta i TPG terminale, koji obuhvataju i podatke o količinama koje su izuzete od pristupa treće strane (član 39 stav 1 tač. 1 i 3);

34) kao energetski subjekat, koji obavlja djelatnost snabdijevanja, prenosa, skladištenja, distribucije gasa, upravljanja postrojenjem i trgovine na veliko i snabdijevanjem TPG, ne sprovodi mjere kojima se obezbjeđuje odgovarajuće i neprekidno funkcionisanje tržišta gasa, kada ono nije u stanju da obezbijedi potrebne količine gasa, jasno definisanje i podjela odgovornosti između subjekata za gas u pogledu preventivnih aktivnosti i mjera u slučaju poremećaja snabdijevanja i transparentne postupke koordinacije planiranja i postupanja u vanrednim situacijama (član 41 stav 1);

(2) Za prekršaj iz stava 1 ovog člana, kazniće se i odgovorno lice u pravnom licu novčanom kaznom od 250 eura do 2.000 eura.

(3) Za prekršaj iz stava 1 ovog člana, kazniće se preduzetnik novčanom kaznom od 750 eura do 6.000 eura.

IX. PRELAZNE I ZAVRŠNA ODREDBA

Član 47

(1) Propisi za sprovođenje ovog zakona donijeće se u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

(2) Izuzetno od stava 1 ovog člana, planovi i propisi iz čl. 41 i 42 ovog zakona donijeće se u roku od godinu dana od dana donošenja investicione odluke o izgradnji gasne infrastrukture na teritoriji Crne Gore.

Član 48

Energetski subjekti, koji na dan stupanja na snagu ovog zakona obavljaju energetske djelatnosti, uskladiće svoje poslovanje sa ovim zakonom u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 49

Odredbe čl. 22, 23 i 24 ovog zakona primjenjivaće se nakon isteka 24 mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Član 50

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenom listu Crne Gore“, a primjenjivaće se do dana pristupanja Crne Gore Evropskoj Uniji.